

Klauzurní práce č. 2 (140) konaná dne 14. 5. 2021

Robin – otec roku!

Dne 21. 6. 2020, tedy na Den otců, se všem dobře známý Robin, přezdívaný Robin Hood¹, dozvěděl, že jeho „přítečkyně s výhodami“ Mariana, s níž měl před devíti měsíci nechráněný pohlavní styk v parku u Hlavního nádraží v Praze zvaném „Sherwood“² před velkou keramickou popelnicí, porodila Robinova syna Viléma. Robina zpráva o jeho otcovství nejdříve potěšila, ovšem jen do chvíle, než mu jeho kamarád Jan Malý sdělil poté, co s Marianou určil Robin své otcovství souhlasným prohlášením před příslušným úřadem, že na dítě bude muset platit alimenty. Skleslému Robinovi proto Jan poradil, že na syna nebude muset platit ani korunu, pokud nebude mít žádné oficiální příjmy. Současně mu přislíbil, že mu sežene brigády, kde se nepodepisuje žádná pracovní smlouva ani dohoda mimo pracovní poměr.

Robinovi se Janova rada zamlouvala. Když pak Mariana dne 20. 8. 2020 požádala jako svobodná matka pobírající dávky hmotné nouze a pobývající v Azylovém domě v Praze 7, o čemž Robin věděl, o příspěví na výživu syna, opustil své zaměstnání u technických služeb, kde si přišel i na 17 000 Kč čistého, a aby znesnadnil zjištění svého skutečného příjmu, začal se živit přes Jana dohozenými brigádami vyplácenými na ruku s nepostižitelnými výkony rozhodnutí, kde si přišel přibližně na stejné peníze. Aby se pojistil pro případné řízení soudu o péči o nezletilého Viléma, vyhotovil si sám věrně vypadající potvrzení zaměstnavatele o výši čisté mzdy v rozsahu pouze minimální mzdy, které pak v řízení o péči a výživné na Viléma na jednání konaném dne 21. 12. 2020 předložil k důkazu. Na základě tohoto potvrzení pak Obvodní soud pro Prahu 7 rozsudkem ze dne 23. 12. 2020 stanovil Robinovi povinnost platit na výživu Viléma jen 500 Kč měsíčně, ačkoliv jeho poměry by mu umožňovaly hradit 2 000 Kč měsíčně. Robin však nadále výživné nehradil žádné.

Otázky

1. Jak trestněprávně posoudíme jednání Jana? Odůvodněte.
2. Jak trestněprávně posoudíme jednání Robina? Odůvodněte.

¹ Srov. například klauzurní zadání č. 126 ze 6. 4. 2018.

² Park před Hlavním nádraží se jmenuje Vrchlického sady, mnohem častěji se mu však říká Sherwood podle nebezpečného lesa ze zbojnické legendy o Robinu Hoodovi.

3. Změnilo by se něco na právní kvalifikaci jednání Robina a Jana, pokud by při hlavním líčení konaném dne 10. 2. 2021 o trestných činech Robina a Jana popsaných v zadání rodiče Robina k jeho žádosti veškeré dlužné výživné uhradili, přičemž by jednání Jana a Robina nemělo pro Viléma žádných trvalých následků? Odůvodněte.
4. Robin byl za jednání popsané v zadání odsouzen trestním příkazem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 7. 1. 2021, jenž si spolu s návrhem na potrestání (ve věci probíhalo zkrácené přípravné řízení) převzal osobně dne 5. 2. 2021. Z odsouzení si ale Robin nic nedělal a nadále neplatil žádné výživné a ve svém jednání pokračoval. To Mariana sdělila také obratem Policii ČR a již dne 13. 5. 2021 bylo proti Robinovi zahájeno pro toto jednání v době od 8. 1. 2021 do 13. 5. 2021 trestní stíhání usnesením policejního orgánu, jež si Robin ještě téhož dne osobně převzal. Jaký orgán činný v trestním řízení bude rozhodovat o včas podané stížnosti Robina a jak o stížnosti rozhodne, pokud Robin začne ode dne 5. 6. 2021 běžné výživné řádně platit? Odůvodněte.
5. Bude soud při rozhodování o vině Robina pro jednání popsané v zadání vázán 20 dní starým pravomocným rozsudkem o povinnosti hradit výživné na Viléma vydaném v civilním řízení, aniž by v něm bylo uplatněno falešné potvrzení zaměstnavatele? Odůvodněte.
6. Po zahájení trestního stíhání byl obviněný Robin vyzván, aby vydal svou tiskárnu, o níž se orgány činné v trestním řízení domnívaly, že na ní vytiskl potvrzení zaměstnavatele. Současně byl poučen, že pokud výzvě nevyhoví, může mu být uložena pořádková pokuta podle § 66 odst. 1 tr. řádu. Jelikož Robin výzvě ve lhůtě nevyhověl, uložil mu policejní orgán pořádkovou pokutu ve výši 10 000 Kč. Postupoval správně? Kdo bude rozhodovat o stížnosti proti usnesení o uložení pořádkové pokuty? Odůvodněte.
7. Poté, co byl soudu doručen návrh na potrestání Jana za jednání popsané v zadání, samosoudce Obvodního soudu pro Prahu 7 prostudoval předložený spis, v němž byly k osobě Jana informace z obce, v níž měl trvalé bydliště, a dále protokol o jeho výslechu s údaji o jeho osobě a prohlášení, že s případným trestem obecně prospěšných prací souhlasí, načež rozhodl o vině Jana trestním příkazem, v němž mu uložil trest obecně prospěšných prací v rozsahu 45 hodin. Byl postup samosoudce správný? Odůvodněte.

Poznámka

- 1. U všech závěrů obsažených v odpovědích týkajících se subsumce případu pod zákonné ustanovení musí být ustanovení přesně citováno (nejen jeho název, ale i číslo paragrafu, odstavce, písmeno, alinea).*
- 2. Při subsumpci musí být provedena konfrontace požadavků obsažených v zákonném ustanovení se skutkovým zjištěním (podobně jako to činí soud ve výroku rozsudku).*
- 3. Závěry obsažené v odpovědích musí být náležitě odůvodněny (např. třeba uvést, proč třeba určité jednání posuzovat jako účastenství ve formě návodu, a nikoli jako spolupachatelství).*

Robin Hood – otec roku! Pracovní řešení

1. Jan spáchal účastenství ve formě návodu k přečinu zanedbání povinné výživy podle § 24 odst. 1 písm. b), § 196 odst. 2 tr. zák.

V daném případě Jan poradil Robinovi, že nebude muset plnit svou zákonnou vyživovací povinnost vůči Vilémovi, pokud nebude mít žádné oficiální příjmy, a přislíbil mu zajistit takové pracovní příležitosti s příjmy vyplácenými na ruku. Robin následně nabídky využil, opustil své zaměstnání a za účelem znesnadnění zjištění jeho skutečného příjmu se po dobu delší 4 měsíců živil Janem dohozenými brigádami s přibližně stejnými příjmy, avšak nepostižitelnými výkonem rozhodnutí.

Jan tedy v Robinovi, jenž určil své otcovství souhlasným prohlášením dle § 779 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), vzbudil svou radou rozhodnutí vyhýbat se jeho zákonné povinnosti vyživovat syna Viléma ve smyslu § 910 odst. 1, 2 a § 912 o. z., a to po dobu delší 4 měsíců, a následně mu i s takovým jednáním pomohl. Dopustil se tak účastenství ve formě návodu podle § 24 odst. 1 písm. b) tr. zák. na přečin zanedbání povinné výživy Robina podle § 196 odst. 2 tr. zák.

Akcesorita účastenství Jana zde byla splněna, neboť Robin trestný čin, k němuž jej Jan naváděl, dokonal (§ 24 odst. 1 tr. zák.)

Vyhýbání se zákonné vyživovací povinnosti představuje takové jednání, kdy pachatel usiluje o to, aby se své povinnosti zbavil, popř. zmařil nebo alespoň podstatně oddálil možnost vymáhat výživné (k tomu srov. např. č. 56/51 nebo 40/61 Sb. rozh. tr.), což Robin bezezbytku činil.

Tohoto jednání se oba dopustili v úmyslu přímém [§ 15 odst. 1 písm. a) tr. zák.] – v případě Robina k tomu srov. slova „aby znesnadnil zjištění svého skutečného příjmu“. Jan přitom měl tento úmysl dvojí – jednak k jeho účastenství ve formě návodu, jednak k spáchání přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 2 Robinem. Přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 2 tr. zák. je přečinem podle § 14 odst. 2 tr. zák., neboť se jedná o úmyslný trestný čin, na který trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby až na dvě léta.

Následná pomoc se již Janovi zvláště nepřiřítá z důvodu subsidiarity pomoci vůči návodu jako závažnější formě účastenství.

Janovi se rovněž nepřiřítá ani maření spravedlnosti Robina dle § 347a odst. 1, 3 písm. a) tr. zák. (k tomu viz odůvodnění ot. č. 2), ani kvalifikační okolnost uvedená v § 196 odst. 3 tr. zák. (vydání Viléma nebezpečí nouze), neboť se k těmto skutečnostem nevztahuje jeho subjektivní stránka, když k maření spravedlnosti Robina ani nenaváděl, ani mu s ní nepomáhal a ze zadání rovněž vůbec nevyplývá, že by o neutěšené situaci Viléma a jeho matky alespoň věděl, popř. vědět měl a mohl.

Jednočinný souběh přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 a podle § 196 odst. 2 tr. zák. je vyloučen z důvodu subsidiarity.

2. Robin spáchal přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 2, 3 tr. zák. v jednočinném souběhu s přečinem maření spravedlnosti podle § 347a odst. 1, 3 písm. a) tr. zák.

K odůvodnění přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 2 tr. zák. viz odpověď na ot. č. 1.

Jelikož Vilém se svou matkou žili z dávek hmotné nouze a pobývali v azylovém domě, o čemž Robin věděl, vydal tak svého syna vyhýbáním se plnění vyživovací povinnosti nebezpečí nouze podle § 196 odst. 3 tr. zák., a to z vědomé nedbalosti [§ 16 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 17 písm. a) tr. zák.].

K naplnění znaku nebezpečí nouze dle uvedeného ustanovení přitom postačí, jestliže pachatel neplněním alimentární povinnosti vytvoří situaci, kdy si oprávněný, pokud by se mu nedostalo pomoci, sám nemůže opatřit základní prostředky k životu. Nouze obvykle znamená nedostatek základních prostředků potřebných pro život. Životní úroveň, jež se považuje za nouzi, je relativní; je třeba ji posuzovat ve vztahu k současné průměrné životní úrovni občanů (k tomu srov. č. 3/85 a 23/87 Sb. rozh. tr.).

Robin v rámci svého vyhýbání se vyživovací povinnosti nejenže opustil řádné zaměstnání a získával nepostižitelné příjmy, ale dokonce za stejným účelem (srov. slova „aby se pojistil...“) vyhotovil padělané potvrzení zaměstnavatele o výši jeho čistého příjmu v menší výši, než jaký byl ve skutečnosti, a toto také ze stejného důvodu uplatnil u civilního soudu v řízení o péči o Viléma, na základě něhož následně civilní soud stanovil nesprávně výživné o 1 500 Kč nižší, než jak by tomu bylo podle pořadu práva.

Robin tak v jednočinném souběhu (v podstatě se jednalo o konkrétní aktivitu v rámci jeho vyhýbání se alimentární povinnosti) s přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 2, 3 tr. zák. spáchal ještě přečin maření spravedlnosti podle § 347a odst. 1, 3 písm. a) tr. zák., neboť padělal listinný důkazní prostředek, jenž má význam pro rozhodnutí soudu, za účelem jeho uplatnění v civilním soudním řízení (§ 347a odst. 1 in fine tr. zák., a navíc tak činil v úmyslu [přímém dle § 15 odst. 1 písm. a) tr. zák.] získat pro sebe prospěch [§ 347a odst. 3 písm. a) tr. zák.].

Jak trestný čin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 2, 3 tr. zák., tak trestný čin maření spravedlnosti podle § 347a odst. 1, 3 písm. a) tr. zák. jsou podle § 14 odst. 2 přečiny, neboť se jedná o úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby do 3 let v prvním případě, resp. do 5 let v případě druhém.

- 3. Robin by v takovém případě spáchal pouze přečin maření spravedlnosti podle § 347a odst. 1, 3 písm. a) tr. zák.; trestnost přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 2, 3 tr. zák. by v takovém případě zanikla zvláštní účinnou lítostí podle § 197 tr. zák. V případě Jana by se jeho právní kvalifikace nezměnila, neboť uvedený důvod zániku trestnosti se na účastníka nevztahuje.**

Robin v tomto případě po vzniku trestní odpovědnosti za přečiny uvedené v odůvodnění řešení ot. č. 2 zajistil úhradu celého dlužného výživného prostřednictvím svých rodičů při hlavním líčení před tím, než soud počal vyhlašovat rozsudek. Tím podle § 197 tr. zák. o zvláštní účinné lítosti zanikla jeho trestní odpovědnost za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 2, 3 tr. zák., nikoliv však za přečin maření spravedlnosti podle § 347a odst. 1, 3 písm. a) tr. zák.

V případě Jana nemá následný zánik trestní odpovědnosti Robina za přečin zanedbání povinné výživy žádný vliv, neboť zásada akcesority účastenství je zde splněna, když Robin tento přečin již dokončil, přičemž Jan se na dodatečném splnění povinnosti nikterak nepodílel, takže mu tento ani jiný důvod zániku trestnosti nnesvědčí.

- 4. O stížnosti Robina rozhodne státní zástupce, který nad přípravným řízením vykonává dozor [§ 146 odst. 2 písm. a) tr. řádu], tak, že napadené usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. zruší a věc odloží podle § 159a odst. 1 věta první tr. řádu, neboť ve věci nejde o podezření z trestného činu, když doručením návrhu na potrestání byl podle § 12 odst. 11 ve spojení s § 314b odst. 1 in fine tr. řádu ukončen skutek, za nějž byl Robin odsouzen trestním příkazem, takže jeho následné další vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti netrvalo déle jak 4 měsíce (§ 196 odst. 2 tr. zák., arg. a contrario). Jeho následné jednání tak není trestné.**

V tomto případě byl Robin odsouzen za jednání popsané v zadání kvalifikované jako přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 2, 3 tr. zákoníku v jednočinném souběhu s přečinem maření spravedlnosti podle § 347a odst. 1, 3 písm. a) tr. zák. (k tomu viz odpověď na ot. č. 2) trestním příkazem Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 7. 1. 2021, jenž si spolu s návrhem na potrestání (ve věci probíhalo zkrácené přípravné řízení) převzal osobně dne 5. 2. 2021. Ve svém jednání (tj. vyhýbání se placení výživného na syna Viléma) ale pokračoval.

V trestním řízení, v němž probíhá zkrácené přípravné řízení (§ 179a a násl. tr. řádu), se trestní stíhání nezahajuje usnesením o zahájení trestního stíhání, nýbrž až doručením návrhu na potrestání soudu (§ 314b odst. 1 in fine tr. řádu). Účinky zahájení trestního stíhání (sdělení obvinění) vůči obviněnému však vznikají až doručením návrhu na potrestání do vlastních rukou obviněnému (srov. např. č. 32/2007 Sb. rozh. tr.), a to bez možnosti náhradního doručení [§ 64 odst. 5 písm. a) tr. řádu].

Jelikož dle § 12 odst. 11 tr. řádu v případě, že obviněný pokračuje v jednání, pro nějž je stíhán, i po sdělení obvinění (zde doručení návrhu na potrestání Robinovi), posuzuje se takové jednání od tohoto úkonu jako nový skutek, a tak skutek Robina popsaný v zadání, za nějž byl odsouzen uvedeným trestním příkazem Obvodního soudu pro Prahu 7, byl ukončen až doručením návrhu na potrestání Robinovi dne 5. 2. 2021. Jeho následné další vyhýbání se plnění vyživovací povinnosti tak počalo právě až od 5. 2. 2021, takže v době jeho dalšího zahájení trestního stíhání za toto následné jednání, k němuž došlo dne 13. 5. 2021, netrvalo dobu delší než 4 měsíce vyžadovanou u přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zák. Jeho jednání tak není trestným činem, takže jeho další trestní stíhání je nezákonné.

O stížnosti Robina proti usnesení o zahájení trestního stíhání bude dle § 146 odst. 2 písm. a) tr. řádu rozhodovat státní zástupce, který vykonává nad přípravným řízením dozor. Ten podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu napadené usnesení o zahájení trestního stíhání zruší a sám rozhodne tak, že věc odloží podle § 159a odst. 1 věta první tr. řádu, neboť ve věci nejde o podezření z trestného činu.

- 5. Soud tímto rozsudkem vázán není, neboť existence povinnosti hradit výživné a jeho výše, jakou je Robin schopen platit, je součástí rozhodování o vině trestným činem zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zák. (§ 9 odst. 1 in fine tr. řádu). Proto si tyto skutečnosti musí posoudit soud sám. Takový rozsudek však provede k důkazu a může z něj vycházet.**

Rozhodování o tom, zda má Robin vyživovací povinnost k Vilémovi a jaká je její výše, představuje pro soud rozhodující o vině Robina za jednání popsané v zadání otázku předběžnou.

Podle § 9 odst. 1 tr. řádu posuzují orgány činné v trestním řízení předběžné otázky, které se v řízení vyskytnou, samostatně; je-li tu však o takové otázce pravomocné rozhodnutí soudu nebo jiného státního orgánu, jsou orgány činné v trestním řízení takovým rozhodnutím vázány, pokud nejde o posouzení viny obviněného.

Právě existence a výše vyživovací povinnosti Robina je však integrální součástí rozhodování o vině přečinem zanedbání povinné výživy podle § 196 tr. zák., a proto takovým civilním rozsudkem o povinnosti hradit výživné Vilémovi trestní soud vázán nebude (§ 9 odst. 1 in fine tr. řádu).

To však neznamená, že by měl soud takový rozsudek zcela pominout; měl by jej provést k důkazu a v rámci volného hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. řádu následně zhodnotit, zdali je třeba se od tam uvedených zjištění s ohledem na jiné důkazy odchýlit, či nikoliv (k tomu srov. např. č. 17/05 Sb. rozh. tr.).

- 6. Postup policejního orgánu správný nebyl, neboť porušil zásadu *nemo tenetur se ipsum accusare* (nikdo nemůže být nucen k vlastnímu sebeobviňování), § 78 odst. 3 tr. řádu. Pokud policejní orgán potřeboval pro důkazní účely předmětnou tiskárnu, měl vydat příkaz k jejímu odnětí (§ 79 odst. 1 tr. řádu). O stížnosti bude rozhodovat soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který ve věci vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení (§ 146a odst. 2 tr. řádu).**

Tiskárna, o níž se policejní orgán domníval, že na ní Robin vytiskl falešné potvrzení zaměstnavatele, je jistě věcí, která může sloužit pro důkazní účely. Policejní orgán je přitom oprávněn vyzvat podle § 78 odst. 1 tr. řádu Robina k jejímu vydání, neboť je nutné ji zajistit za účelem náležitého zjištění skutkového stavu. Ovšem vzhledem k tomu, že se jedná o věc, jež může sloužit jako důkaz proti Robinovi, nelze jej podle § 78 odst. 3 tr. řádu jakkoliv nutit k jejímu vydání, a to ani ukládáním pořádkových pokut. V opačném případě by se jednalo o porušení zásady zákazu nucení k sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*).

Postup policejního orgánu, jenž v rozporu s citovaným ustanovením Robinovi uložil pořádkovou pokutu, tak správný nebyl. Pokud potřeboval pro důkazní účely předmětnou tiskárnu, měl rozhodnout o jejím odnětí ve smyslu § 79 odst. 1 tr. řádu.

O stížnosti proti usnesení o uložení pořádkové pokuty bude rozhodovat soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který ve věci vykonává dozor nad zachováváním

zákonosti v přípravném řízení dle § 146a odst. 2 tr. řádu. Ten pak rozhodne podle § 149 odst. 1 o zrušení napadeného usnesení bez dalšího, tj. aniž by dále rozhodoval sám ve věci nebo uložil policejnímu orgánu, aby o věci znovu jednal o rozhodl.

- 7. Postup samosoudce správný nebyl (§ 314e odst. 3 věta první tr. řádu a § 63 odst. 1 tr. zák.), neboť jednak ke svému rozhodnutí měl vyžádat zprávu probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, jednak nepřipustně stanovil trest pod dolní hranici výměry tohoto trestu, jež činí u dospělého 50 hodin.**

V daném případě samosoudce pochybil hned ve dvojitým směru: Za prvé zcela nepřipustně uložil trest obecně prospěšných prací pod dolní hranici výměry tohoto trestu, jež činí dle § 63 odst. 1 tr. zák. 50 hodin. Trestní zákoník (oproti trestu odnětí svobody – srov. § 58 tr. zák. nebo § 40 odst. 2 tr. zák.) přitom neumožňuje mimořádné snížení tohoto trestu pod jeho dolní hranici.

Za druhé se samosoudce neměl spokojit se zprávou o osobě Jana z obce jeho trvalého bydliště (kde ostatně o něm nemusí mít žádné informace) a údaji k jeho osobě získané při jeho výslechu v přípravném řízení, nýbrž měl za účelem zjištění vhodnosti tohoto trestu před vydáním trestního příkazu vyžádat zprávu probačního úředníka o možnostech výkonu tohoto trestu Janem a jeho zdravotní způsobilosti k němu, jak samosoudci ukládá ustanovení § 314e odst. 3 věta první tr. řádu. Takovou zprávou sice není samosoudce při rozhodování trestním příkazem vázán, nicméně by měl při ukládání tohoto trestu k ní přihlídnout (§ 314e odst. 3 in fine tr. řádu).